

B 775 522

PRIMO INCONTRO ITALO-UNGHERESE DI BIBLIOTECARI

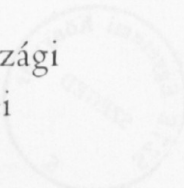
Budapest, 9–10 novembre 2000

Problematiche e prospettive della ricerca sul materiale
librario ungherese presente in Italia e sul materiale
librario italiano presente in Ungheria

ELSŐ OLASZ–MAGYAR KÖNYVTÁROS TALÁLKOZÓ

Budapest, 2000 november 9–10.

Az olaszországi hungarika- és a magyarországi
italika-kutatás lehetőségei és nehézségei

Responsabile dell'organizzazione e coordinatrice dei lavori:
Gabriella Németh, Italianista della Biblioteca Nazionale Széchényi

Curatrice del Volume: *Mariarosaria Sciglitanò*

Traduzioni
dall'ungherese all'italiano: *Mariarosaria Sciglitanò*
dall'italiano all'ungherese: *Zöldi Mihály*

I testi di *G. Bakonyi, L. Csorba, Gy. Domokos e G. Farkas, B. Cs. Lengyel*,
sono stati forniti in versione bilingue dagli stessi autori

Divieto di riprodurre in tutto o in parte gli articoli senza citarne la fonte
e senza l'autorizzazione degli autori

B 17 5 3 2 2

Illustrazioni di copertina

Frontespizio: *S. Gregorio Magno, Homiliae*
(Biblioteca Estense Universitaria di Modena, particolare del corvo)

Risvolto 1.: *Leon Battista Alberti, De re aedificatoria*
(Biblioteca Estense Universitaria di Modena, frontespizio)

Risvolto 2.: *Lajos Kossuth*
(Fototeca del Museo Nazionale Ungherese)

Quarta: *simbolo dell'ICCU*

ISBN 963 00 6954 7

ISTITUTO ITALIANO DI CULTURA
1088 Budapest, Bródy Sándor u. 8.

Preparazione
Jet Set Tipográfiai Műhely

Stampa
Stádium Nyomda

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000185275

Budapest, maggio 2001

Szervező:

Németh Gabriella, az Országos Széchényi Könyvtár Olasz Referense

Szerkesztette: Mariarosaria Sciglitano

Fordították

magyarról olaszra: Mariarosaria Sciglitano

olaszról magyarra: Zöldi Mihály

Bakonyi Géza, Csorba László, Domokos György és Farkas Gábor valamint Cs. Lengyel Beatrix előadásának szövegét a szerzők saját fordításában közöljük

A könyvben megjelentetett előadások anyagának részben vagy egészben történő közlése csak a szerzők előzetes írásbeli hozzájárulásával történhet

A borító illusztrációi

Előoldal: Nagy Szent Gergely, *Homiliae*

(Modenai Egyetemi Estense Könyvtár, részlet a hollóval)

Első fül: Leon Battista Alberti, *De re aedificatoria*

(Modenai Egyetemi Estense Könyvtár, címlap)

Hátsó fül: Kossuth Lajos

(Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtára)

Hátoldal: az EKKKI emblémája

ISBN 963 00 6954 7

OLASZ KULTÚRINTÉZET

1088 Budapest, Bródy Sándor u. 8.

Nyomdai előkészítés

Jet Set Tipográfiai Műhely

Nyomás

Stádium Nyomda

Budapest, 2001 május

INDICE

<i>Giorgio Pressburger</i>	Prefazione	14
----------------------------	------------	----

RELAZIONI INTRODUTTIVE

<i>Francesco Sicilia</i>	Il settore bibliotecario statale italiano: linee guida per l'innovazione e la cooperazione internazionale	18
<i>István Monok</i>	Le ricerche di storia delle relazioni italo-ungheresi viste da un bibliotecario	26

INTERVENTI

<i>Orsolya Karsay</i>	Le fonti di base dei rapporti italo-ungheresi nella Sezione Manoscritti della Biblioteca Nazionale Széchényi	36
<i>Angela Dillon Bussi</i>	Ancora sulla Biblioteca Corviniana e Firenze	48
<i>Ágnes Salgó</i>	Le relazioni italo-ungheresi nel materiale della Raccolta Antichi e Rari	80
<i>Antonia Ida Fontana</i>	Le raccolte ungheresi della Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze	106
<i>Marino Zorzi</i>	L'Ungheria e Venezia nelle raccolte della Biblioteca Nazionale Marciana	118
<i>Hedvig Belitska-Scholtz</i>	Documenti italiani della Raccolta di Storia del Teatro	142

TARTALOM

<i>Giorgio Pressburger</i>	Előszó	14
----------------------------	--------	----

BEVEZETŐ ELŐADÁSOK

<i>Francesco Sicilia</i>	Az olasz állami könyvtárak: könyvtári reformok és a nemzetközi együttműködés főbb irányvonalai	18
<i>Monok István</i>	Olasz–magyar kapcsolattörténeti kutatásokról a könyvtáros szemével	26

ELŐADÁSOK

<i>Karsay Orsolya</i>	A magyar–olasz kapcsolatok forrásbázisa az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában	36
<i>Angela Dillon Bussi</i>	Még egyszer a Corvina Könyvtár és Firenze kapcsolatáról	48
<i>Salgó Ágnes</i>	Olasz–magyar kapcsolatok a Régi Nyomtatványok Tára gyűjteményeinek anyagában	80
<i>Antonia Ida Fontana</i>	A Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze magyar gyűjteményei	106
<i>Marino Zorzi</i>	Magyarország és Velence a Biblioteca Nazionale Marciana gyűjteményeiben	118
<i>Belitska-Scholtz Hedvig</i>	Olasz vonatkozású dokumentumok a Színháztörténeti Tárbán	142

<i>Katalin Szerző</i>	Il materiale italiano della Raccolta Musicale della Biblioteca Nazionale Széchényi	174
<i>Beatrix Cs. Lengyel</i>	Possibilità di ricerca attinenti alla storia della fotografia in Italia e in Ungheria	182
<i>Katalin Plibál</i>	Il materiale italiano della Raccolta Cartografica della Biblioteca Nazionale Széchényi	198
<i>György Domokos—Gábor Farkas</i>	Le fonti dell'italianistica in Ungheria (progetto FIBU)	212
<i>Ernesto Milano</i>	Codici Corviniani conservati alla Biblioteca Estense Universitaria di Modena e prospettive di digitalizzazione e/o riproduzione in facsimile	222
<i>Géza Bakonyi</i>	La formazione di bibliotecari e di biblioteconomia in Ungheria	262
<i>Giovanna Merola</i>	La rete del Servizio Bibliotecario Nazionale	270
<i>László Csorba</i>	Problemi e possibilità: borsisti e ricercatori ungheresi in Italia	286

<i>Szerző Katalin</i>	Az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárának olasz anyaga	174
<i>Cs. Lengyel Beatrix</i>	Kutatási lehetőségek az olasz–magyar forótörténet területén	182
<i>Plibál Katalin</i>	Italica-anyag az Országos Széchényi Könyvtár Térképtárában	198
<i>Domokos György–Farkas Gábor</i>	A magyarországi italianisztika forrásai (FIBU célprogram)	212
<i>Ernesto Milano</i>	A Modenai Egyetemi Estense Könyvtár corvinái és a digitális feldolgozás és/vagy a hasonló kiadás perspektívái	222
<i>Bakonyi Géza</i>	Könyvtárosképzés és a könyvtártudomány oktatása Magyarországon	262
<i>Giovanna Merola</i>	Az Országos Könyvtári Szolgálat	270
<i>Csorba László</i>	Problémák és lehetőségek: magyar ösztöndíjasok és tudományos kutatók Olaszországban	286

Le ricerche di storia delle relazioni italo-ungheresi viste da un bibliotecario

István Monok

IL CAMBIAMENTO DEI COMPITI DELLE BIBLIOTECHE intervenuto negli ultimi decenni mostra numerose tendenze vistose e pone interrogativi relativi al ruolo delle biblioteche e soprattutto mette in questione la figura del bibliotecario. Il cambiamento principale e, forse, generalizzabile è che le biblioteche devono evitare di concentrarsi esclusivamente su circoli di collezionisti, sull'ampliamento dei fondi e sul recupero di documenti. Per contro, naturalmente a seconda del tipo di biblioteca, bisognerà enfatizzare il ruolo delle biblioteche come centri di informazione e anche il mondo culturale e scientifico che vi gira intorno gradualmente esigerà servizi analoghi. Il cambiamento menzionato sopra,

naturalmente, richiede delle modifiche relative al ruolo dei bibliotecari, alla loro formazione e alla loro specializzazione. Tali modifiche sono tanto auspicabili quanto allarmanti. Nell'ambiente dei bibliotecari, in analogia con altre attività specializzate, ha cominciato a crearsi uno strato di persone che si considerano manager dell'informazione indipendenti o esperti dell'informazione. Certamente ci sono altri mestieri per i quali c'è maggior necessità di figure che svolgano tale ruolo e abbiano tali conoscenze, eppure non sono mestieri indipendenti. Non credo che esista il manager come mestiere e nemmeno che esista l'insegnante come mestiere. Perché se l'insegnante è eccellentemente preparato dal punto di vista metodologico, ma ha problemi con le conoscenze relative alla materia d'insegnamento, allora in realtà non è un insegnante. Non credo nemmeno che esista il bibliotecario. Tale è colui che disponga esclusivamente di conoscenze bibliotecarie, di tecnica bibliotecaria e di norme relative al mondo delle biblioteche. Tale plus valore di sapere naturalmente potrebbe essere un'esaurientemente approfondita conoscenza della

(Zalamerenye, 10 luglio 1956).

Laurea all'Università József Attila di Szeged nel 1982.

Laurea all'Università Eötvös Loránd di Budapest nel 1987, come «bibliotecario»
Candidato letteratura nel 1992.

Direttore della Biblioteca Nazionale Széchényi dal 1999–

École Pratique des Hautes Études (Paris), professeur invité, 2000–2001.

Lode ministeriale nel 1988

Borsa per professori Széchényi 1997–2001.

Olasz–magyar kapcsolattörténeti kutatásokról a könyvtáros szemével

Monok István

A KÖNYVTÁRAK FELADATAINAK VÁLTOZÁSA AZ utóbbi néhány évtizedben számos szembetűnő tendenciát mutat és több olyan problémát vet fel, amely a könyvtárak és elsősorban a könyvtárosok értékelését legalábbis kérdésessé tette. A legfontosabb és talán legáltalánosabb változás az, hogy a könyvtáraknak szakítaniuk kell azzal a szemlélettel, amelynek alapján kizárólag gyűjtőkörükre, gyűjteményük gyarapítására és a dokumentumoknak a beszerzésére koncentrálnak. Ezzel szemben – természetesen könyvtártípustól függően – sokkal nagyobb hangsúly helyeződik arra, hogy a könyvtárak egyre inkább információs centrumokká válnak és az őket körülvevő kulturális-tudományos világ is fokozódó mértékben vár ilyen típusú szolgáltatást tőlük. Az előbb említett változás természetesen változtatásokat illetve eredményeket követel a könyvtárosok és a könyvtárosok képzésével foglalkozók körében, a könyvtárosok általános felkészítésének módjában egyaránt. Ezek a változások jók, de nagyon aggasztóak is. Más szakmákhoz hasonlóan a könyvtárosokon belül is elkezdődött egy olyan réteg kialakulása, amelyik mintegy önálló információ-menedzsernek vagy információs szakembernek tekinti magát. Biztosan van olyan szakma, ahol ilyen típusú szerepkörre és ismeretekre nagyobb mértékben van szükség, ez azonban még nem önálló szakma. Mint ahogy nem hiszek abban, hogy létezik menedzser, mint szakma, abban sem hiszek, hogy létezik tanár, mint szakma. Mert ha a tanár módszertanilag kiválóan felkészült, de a tanítandó tárgy tartalmi ismereteivel gondjai vannak, akkor igazából nem tanár. Abban sem hiszek, hogy önállóan létezik könyvtáros. Könyvtáros, aki kizárólag könyvtáros-ismeretekkel, a könyvtár technikájára, a könyvtári szabványok világára vonatkozó ismeretekkel bír. Ez a többlet tudás természetesen maga a könyvtári informatika, az

(Zalamerenye, 1956. július 10.)
Szeged, József Attila Tudományegyetem,
oklevél 1982.
Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem, oklevél 1987, «könyvtáros»
Kandidátus, irodalomtudomány: 1992
Országos Széchényi Könyvtár,
főigazgató, 1999–
École Pratique des Hautes Études (Paris),
professeur invité, 2000–2001.
Miniszteri Dicséret 1988
Széchényi Professzori Ösztöndíj
1997–2001.

nuova tecnologia, l'informatica bibliotecaria, ma non è sufficiente a rendere il bibliotecario tale.

Le biblioteche, gli archivi, i musei e le collezioni pubbliche fissano proprio il fattore storico. La loro attività è quella di conservare tale processo/tendenza, di ampliare il materiale di riferimento per quanto possibile, scoprirlo e offrire informazioni a riguardo. Se vogliamo essere ottimisti, dobbiamo affermare che il ruolo delle biblioteche e dei bibliotecari nella trasmissione della tradizione crescerà. Naturalmente non voglio dire che bisogna disporre di un potere informativo simile a quello del bibliotecario cieco nel romanzo di Umberto Eco, il quale poteva impedire che si venisse a conoscenza di alcune parti della *Poetica* aristotelica, ma è certo che a detenere le informazioni storiche saranno piuttosto le raccolte librarie, com'è sicuro che responsabilità e compito saranno di quei bibliotecari che sapranno prepararsi in modo nuovo, in un'ottica nuova. Il servizio informativo, la sua tecnica e la sua tecnologia, in tal caso costituiscono solo relativamente un problema per bibliotecari, archivisti e museologi. Sono molto più importanti la conservazione e la scoperta del materiale a loro affidato. Naturalmente l'importanza che tali compiti rivestono in una biblioteca dipende dal tipo di istituzione. Una biblioteca nazionale, per esempio, non può sottrarsi all'obbligo di custodire il materiale come documentazione, visto che glielo impone la legge. Quindi non è sufficiente l'informazione. Una biblioteca universitaria o municipale o la biblioteca di un piccolo comune non necessita di spazi più ampi, perché può disporre elettronicamente di libri interi, di materiale illustrativo e sonoro, nonché delle relative informazioni. A prescindere dal fatto che tale tendenza alla «teorizzazione» stia facendosi largo nel campo della didattica e delle scienze umanistiche, è già nitidamente visibile l'avanzare del nuovo modo di vedere positivista. Saranno indispensabili la pubblicazione di nuove edizioni critiche, un censimento delle fonti completo e di tipo nuovo. Analoga importanza riveste la catalogazione sistematica dei documenti di carattere storico. Una parte di questo enorme lavoro rientra nelle competenze dei dipendenti delle collezioni pubbliche. La tecnica e la tecnologia facilitano molto tale lavoro. Se si vuole, la tecnica e la nuova tecnologia sono grandi alleate dei bibliotecari in un lavoro così pieno di responsabilità come quello di poter rispondere con il loro ruolo rafforzato nello spirito di cui sopra al processo di trasmissione della tradizione, e di poter soddisfare le nuove esigenze. Alla svolta dei secc. XV–XVI varie generazioni di umanisti pensavano che con il nuovo medium dell'epoca, la stampa, si sarebbe potuto fare ordine nell'ambito dell'allora patrimonio culturale. La riproduzione in gran numero di esemplari di testi riveduti rende disponibili testi filologicamente corretti. Oggi in taluni seminari si parla di edizioni critiche digitalizzate, nelle quali le citazioni e le varie lezioni del testo possono comparire per esteso. Da questo punto di vista aumenta il valore del ruolo delle biblioteche e dei bibliotecari, infatti lo studioso deve riconoscere che senza di loro un tale processo editoriale non potrebbe realizzarsi.

Ma non allontaniamoci dai fatti! Ricordo il compito principale delle biblioteche: reperire/catalogare/custodire e offrire informazioni. La scoperta è diretta primaria-

újfajta technológia kimerítően mély ismerete is lehet, de ez még önmagában soha nem tesz valakit könyvtárossá.

Amikor tehát az említett tendencia által eredményezett változásokról beszélünk, szerencsésebb előbb a könyvtárakról és a könyvtárosokról, ezek szerepéről szólni. Hiszen létezik egy másik világtendencia is, amely szerint a történeti anyag egyre inkább kivonul az oktatásból, az oktatás folyamatán átadandó ismeretek köréből. A könyvtárak, a levéltárak, a múzeumok, a közgyűjtemények ugyanakkor éppen ezt a történetiséget rögzítik. Tevékenységük ennek a folyamatnak az őrzése, a vonatkozó anyag lehetőség szerinti gyarapítása, feltárása és az erről való információszolgáltatás. Ha optimisták akarunk lenni, akkor azt kell mondanunk, hogy a könyvtáraknak és a könyvtárosoknak a szerepe a kulturális hagyomány átörökítésében meg fog nőni. Természetesen nem akarom azt mondani, hogy olyan hatalommal kell az információk fölött rendelkeznie, mint amilyenrel Umberto Eco regényében a vak könyvtáros rendelkezett, aki meg tudta akadályozni, hogy Aristoteles *Poeticájának* egyes részeit megismerjük, de mindenképpen biztos az, hogy a történeti információ birtokosai egyre inkább a könyvgyűjtemények lesznek, és az is biztos, hogy erre a felelősségre és szerepre a könyvtárosoknak újfajta módon, újfajta szemlélettel kell tudniuk felkészülni.

Az információszolgáltatás, annak technikája és technológiája ebben az összefüggésben és ezzel az összefüggéssel szemben a könyvtárosok, levéltárosok és muzeológusok számára tehát csak részprobléma. Sokkal fontosabb a rájuk bízott anyag őrzése és feltárása. Természetesen könyvtártípustól függ, hogy ezek a feladatok mekkora hangsúlyt kapnak a könyvtárban. Egy nemzeti könyvtár például nem mondhat le arról, hogy dokumentumszerűen is birtokolja az anyagot, mert a törvény erre kötelezi. Tehát nem elegendő csupán az információ. Egy egyetemi könyvtár, vagy egy városi könyvtár vagy akár egy falusi könyvtár nagyon elégedett lehet, hogy kevesebb raktári helyre van szüksége, hiszen akár teljes szövegű könyvek, képi és hanganyagok, és az ezekre vonatkozó információk elektronikusan állnak a rendelkezésére. Attól függetlenül, hogy ez az „elelméletesedési” tendencia ténylegesen megmutatkozik az oktatás és a humán tudományok területén, már pontosan látható az újfajta pozitivisták szemlélet térhódítása. Természetes szükségszerűséggé lesz új kritikai szövegkiadások megjelentetése, a források újszerű és teljes számbavétele, és ettől függetlenül a történeti jellegű dokumentumok rendszeres nyilvántarthatóságát megteremtő munkának az igénye is. Ennek a hatalmas munkának egy része közgyűjtemények dolgozói által művelt területekre esik. A technika és a modern technológia nagyban segíti ezt a munkát. Ha tetszik, a technika és az új technológia nagy szövetségese a könyvtárosoknak abban a felelősségteljes munkában, hogy a hagyomány átörökítésének folyamatában az említett szellemben megerősített szerepüknek meg tudjanak felelni, az új igényeket ki tudják elégíteni. A XV–XVI. század fordulóján több humanista generáció azt gondolta, hogy az akkor új médium, tehát a könyvnyomtatás segítségével rendet lehet tenni az addigi kulturális örökség területén. A nyomtatott, szöveg helyes forma nagy példányszámban hozzáférhetővé teszi a filológiailag helyesen

mente verso il proprio materiale, in quanto si rende necessario fondamentalmente presentare il materiale librario della propria sezione. Se tale lavoro viene svolto in armonia dalle biblioteche dei vari paesi, il compito di ciascuna biblioteca è quello di scoprire documenti di carattere storico relativi alla patria, alla nazione, ed è possibile aiutarsi reciprocamente. Non ci sono problemi nell'elaborazione del materiale che viene pubblicato volta per volta da questo punto di vista. Il reciproco flusso di informazioni è importante fra i vari paesi per conoscere la documentazione pubblicata sulla loro cultura in altri luoghi. Ugualmente importante è la catalogazione di tale documentazione, come e dove arrivano i materiali. Bisogna tenere conto di tutto questo. Potrei portare come esempio un nostro nuovo servizio, che sicuramente interesserà ai nostri colleghi italiani: il materiale bibliotecario presente nei dipartimenti e nei lettori di magiaristica di nove università italiane, pare potrebbe essere disponibile su Internet entro un semestre. I libri sono stati inventariati e schedati e ora si sta procedendo a raggrupparli in un catalogo unico.

La scoperta dei beni librari nazionali più antichi, tuttavia, necessita di cognizioni e preparazione particolare. Non soltanto perché si ha bisogno di cognizioni altre per svolgere ricerche su manoscritti, libri antichi, lavori musicali o foto d'epoca, ma anche perché — per grazia di Dio — lo scambio di documenti bibliotecari nel corso dei secoli è stato — e sarà — sempre di grande rilievo. Basta pensare a quante officine dello spirito vengono rappresentate dai circa sessantamila libri di lettura pubblicati in Ungheria fra il secolo XVI e il XVII. Gran parte di questo materiale proviene dall'Italia. Purtroppo tali biblioteche oggi non sono accessibili, ma come materiale d'archivio è possibile verificare di quali dimensioni fosse la presenza culturale italiana fra gli ungheresi. La *peregrinatio italica* è sempre stata una delle attività preferite di studiosi e ricercatori ungheresi e non. Di conseguenza in Italia sono reperibili le tracce degli ungheresi, in buona parte custodite in biblioteche e archivi.

Sarebbe un luogo comune parlare della grande tradizione storica dei legami culturali italo-ungheresi, ma non si può ridurlo a semplice luogo comune. La cultura cristiana ungherese è legata in mille modi a quella italiana. Studiosi e istituzioni si sono già impegnati a scoprire materiale *hungaricum* in Italia e materiale italiano in Ungheria. Forse non si addice alle consuetudini mediterranee, al sentimento di benessere che si prova vivendo e lavorando in Italia, quindi non si addice a tale spirito dire che sarebbe bene una catalogazione precisa, scientifica, rigorosa dei documenti della tradizione culturale di tali relazioni, che descrivesse per di più secondo regole severe i documenti. Eppure a noi piacerebbe poter dire ai ricercatori ungheresi diretti in Italia e a quelli che ne provengono quali sono i campi di ricerca meno documentati. È necessario un catalogo centrale. Ritengo che ancora molte generazioni potranno andare in Italia prima che venga completato il reperimento delle fonti di riferimento magiare. Gli studiosi più volte menzionati hanno già fatto molto, hanno trascorso lunghi periodi di tempo in Italia. Tali istituzioni, l'Istituto di Studi Storici in Italia, nonché la rappresentanza culturale, i dipartimenti di magiaristica hanno reperito tantissimo materiale e un'imponente quantità di collane trattano i

kezelt szövegeket. Ma már digitális kritikai kiadásokról beszélnek egyes műhelyekben, amely kiadás során a teljes hivatkozott jegyzetanyag, az összes szövegvariáns in extenso meg tud jelenni. E szempontból is felértékelődik tehát a könyvtárak és a könyvtárosok szerepe, hiszen a tudós felhasználónak el kell ismerni, hogy nélkülük ez a fajta kiadási folyamat nem tud megvalósulni.

De ne távolodjunk el nagyon a tényektől! A könyvtárak alapfeladata ismétlem: az őrzés/feltárás, az adatnyilvántartás és az információszolgáltatás. A feltárás elsődlegesen a saját állományra irányul, hiszen alapvetően a saját (könyv)állományunkat kell megmutatnunk. Ha ezt a munkát az egyes országok könyvtárai jól összehangoltan végzik, akkor az egyes könyvtárak feladatainak végrehajtásában értsük ezt akár a patrioticum, tehát a nemzeti vonatkozású dokumentumok feltárásának vonatkozásában, sokat tudunk segíteni egymásnak. A folyamatosan megjelenő anyag feldolgozásában ilyen összefüggésekben igazából nincsen gond. Fontos az információ áramlása az egyes országok között arról, hogy milyen, a másik kultúráját érintő dokumentum jelent meg. És ugyanígy fontos annak a nyilvántartása is, hogy egy mostani, modern kiadvány hova, melyik országba jutott el. Mindezt pedig számon is kell tartani. Példaként említeném egy új szolgáltatásunkat, amely olasz kollégáinkat bizonyára érdekli: a 9 olasz egyetemen működő magyar képzőhelyek, tanszékek és lektorátusok könyvtárainak anyagát egy helyen úgy tűnik, egy fél éven belül meg tudjuk mutatni az Interneten. Ezeket a könyveket számba vették, leírták és most egy formai egyszerűsítésre kerül sor.

A régebbi korokra vonatkozó patrioticumok feltárása azonban speciális ismereteket és felkészültséget igényel. Nemcsak azért, mert másfajta ismeretek kellenek a kéziratok, a régi könyvek, a zeneművek vagy éppen a régi fotók kutatásához, hanem azért is, mert a dokumentumok cseréjének keveredése a történelem folyamán hál'Is-tennek mindig is nagy volt és nagy is marad. Elég csak arra gondolni, hogy a XVI–XVII. századi magyarországi olvasmányként megjelenő közel hatvanezer féle könyv hány korabeli szellemi műhelyt képvisel. Ennek a könyvanyagnak jelentős része egyébként Itáliából származik. Sajnos ezek a könyvtárak ma nem férhetők hozzá, de levéltári dokumentumok formájában mégiscsak bizonyítható, milyen léptékű volt ez az olasz kulturális jelenlét a magyarok körében. A *peregrinatio italica* mindig is kedvelt elfoglaltsága volt a magyarországi és más országbeli tudósoknak és kutatóknak. Ennek következtében aztán Itáliában fellelhetők a magyarországiak nyomai. És ezeket a nyomokat jórészt a könyvtárak és a levéltárak őrzik.

Közhely lenne arról beszélni, milyen hosszú történeti tradíciói vannak az olasz–magyar kulturális kapcsolatoknak. De nem szabad közhelyként kezelni. A magyar keresztény kultúra ezer szállal kötődik az olaszhoz. Tudósok és intézmények sora törekedett már arra, hogy a *hungaricumokat*, tehát a magyar vonatkozású dokumentumokat Itáliában, és az itáliai vonatkozású dokumentumokat Magyarországon feltárja. Talán nem is illő a mediterrán szokásokhoz, ahhoz az érzéshez, hogy nagyon jó Itáliában lenni, nagyon jó ott dolgozni, tehát ehhez a szellemhez nem igazán illő azt mondani, hogy jó lenne ennek a kapcsolatrendszernek, a kulturális hagyomá-

rapporti culturali italo-ungheresi. Tuttavia la sistematica catalogazione di documenti che provano praticamente tale conoscenza non è stata a tutt'oggi effettuata. Credo che sia compito dei bibliotecari quello di sistematizzare e ordinare. Ci sono bibliografie sull'italianistica in Ungheria e bibliografie sulla magiaristica in Italia. Sarebbe utile compilare una bibliografia nella quale far figurare lavori, saggi in italiano sull'Ungheria, e che interesserebbe anche i colleghi italiani: che cosa è stato scritto in ungherese sull'Italia. Sarebbe necessario allestire cataloghi che raccolgono dati relativi a documenti ungheresi sull'Italia e cataloghi che raccolgono documenti italiani relativi all'Ungheria. Si può farlo in vari modi, naturalmente. Si rivelerebbe insensato dire di pensare a 4-5-6 metri di collane librarie, quando possiamo disporre della tecnologia che ci offre grandi possibilità di creare data base in continuo aggiornamento consultati continuamente da studiosi, ricercatori e bibliotecari. Forse sembrerà strano il titolo della conferenza: «Le ricerche di storia delle relazioni italo-ungheresi viste da un bibliotecario». Infatti, gli occhi del bibliotecario non possono essere rivolti verso la biblioteca e i bibliotecari non possono chiudersi nel mondo della biblioteca. In tal modo si escluderebbero da quelle attività, senza l'aiuto delle quali non potrebbero svolgere il loro compito di bibliotecari, vale a dire inventariare effettivamente e professionalmente, mentre certi circoli di studiosi non troverebbero quell'ausilio senza il quale non potrebbero in realtà portare a compimento i loro impegni. Per questo abbiamo bisogno gli uni degli altri — biblioteche, bibliotecari e studiosi — assolutamente e fortemente, nella ricerca comune delle fonti e dei beni librari nazionali.

nyok dokumentumainak egy rigorózus szempontú, tudományosan pontos számbavétele, amely lényegében e dokumentumokat ráadásul szabályok és szabványok szerint írja le. De mi mégiscsak szeretnénk tudni megmondani az Itáliába induló magyar kutatóknak vagy az Itáliából érkező olasz kutatóknak, melyek azok a területek, amelyeken különösen nagy hiányok vannak a dokumentumok feltárásában. Egy központi nyilvántartásra bizony szükség van. Azt gondolom, még sok-sok generáció járhat Olaszországba feltáró munkára, amíg befejezzük a magyar vonatkozású dokumentumok feltárását. Azok a tudósok, akikre több utalás történt, már nagyon sokat tettek, hiszen hosszú időt töltöttek Itáliában. Azok az intézmények, Itáliában a Történeti Intézet illetve a kulturális képviselő, az ottani magyar tanszékek rengeteg dolgot feltártak és impozáns könyvsorozatok szólnak a magyar–olasz kulturális kapcsolatokról. De a rendszeres és módszeres nyilvántartása azoknak a dokumentumoknak, amelyek ezt a tudást gyakorlatilag bizonyítják, a mai napig nem teremtődött meg. Azt gondolom, hogy ez a rendszeresség és ez a módszeresség a könyvtárosok feladata. Bibliográfiák a magyarországi italianisztika anyagra vonatkozóan és bibliográfiák az itáliai magyar anyagra vonatkozóan természetesen már vannak. Jó lenne azonban olyan típusú bibliográfiát összeállítani, amely olasz nyelven Magyarországról szóló műveket, tanulmányokat gyűjtene össze, és ami úgy gondolom, az olasz kollégákat érdekli: mit írtak magyar nyelven Olaszországról. Szükséges egy katalógussorozat felállítása, ami az olaszországi magyar dokumentumokra vonatkozó adatokat tartalmazza, és egy másikra, amely a magyarországi olasz dokumentumok adatait foglalja magába. A forma természetesen sokféle lehet. Badarság lenne azt mondani, hogy gondolkodjunk 4-5-6 folyóméteres könyvsorozatokban és koncentráljunk arra, amikor a technológia ott van a kezünkben és igazából óriási lehetőséget kínál arra, hogy folyamatosan épülő/építhető adatbázisokat hozzunk létre, amelyet ugyanolyan folyamatosan érhetnek el a tudósok, kutatók és könyvtárosok egyaránt. Talán furcsának tűnik tehát az előadás címe, amelyben „a könyvtáros szemé”-ről volt szó. A könyvtáros szeme ugyanis nem fordulhat befelé a könyvtárba és a könyvtárosok sem zárkózhatnak be a könyvtár világába. Ezzel óhatatlanul elzárkóznának azoktól a szakmáktól, amelyek segítségével könyvtári feladatukat, tehát a tényleges feltárást jól és színvonalasan el tudnák látni, viszont az egyes tudós-körök sem kapnák meg azt a segítséget, amely nélkül a saját feladatuk gyakorlatilag nem megoldható. Ezért a kölcsönös forráskutatás, a patrioticumok kutatása területén feltétlenül és hangsúlyozottan is egymásra vagyunk utalva: könyvtárosok és könyvtárak, könyvtárak és az azokat használó tudós kutatók egyaránt.